

Poznanie Boha

I. Náčrt

Krátka osnova

Ak existuje láskavý a dôveryhodný Boh, ako ho môžem poznať?

1. Božia existencia – Žid 11,6; Sk 17,23-28
2. Ako poznať Boha – Rim 1,19.20; 2,14.15; Ž 19,1-3; Ján 17,3; 5 Moj 29,29
3. Aký je Boh – 1 Ján 4,16.17

Mysliaci ľudia chcú mať zodpovedané tri základné otázky súvisiace s ich bytím a existenciou Boha – odkiaľ som prišiel, prečo som tu a kam spejem. Ľudí priťahujú rôzne neznáme a tajuplné skutočnosti, ktoré prevyšujú ich chápanie. Chcú poznať záhady života a to, čo je im neznáme. Existuje niečo viac, než len to, na čo sa dá siahnuť, čo sa dá zmerať alebo čo môžeme vypočítať? Je niekto vyšší nad nami? Čo je to ono „neznámo“? Je to akási neosobná kozmická sila, hrôzostrašná inteligencia, ktorá diktátorsky riadi celý vesmír alebo je to osobný láskavý Boh? Ľudia si kladú tieto otázky a pýtajú sa: Je niekto nad nami? Kto to je? Existuje Boh? Ak áno, aký vlastne je?

1. Božia existencia – Žid 11,6; Sk 17,23-28

Ak chcem alebo mám niekoho poznať, musím predovšetkým vedieť, či tá bytosť existuje. Existuje Boh? Dá sa to dokázať?

Argumenty pre a proti Božej existencii nikam nevedú, pretože Boha nevieme do-kázať ani vyvrátiť. Ako kresťania veríme v Boha a svedčíme o ňom. Naša viera, aj keď nestojí na exaktných, vedeckých dôkazoch, je založená na logických dôvodoch.

Dnešná doba je charakteristická tým, že kladie dôraz na vedecké myslenie. Ľudí presvedčí to, čo sa dá dokázať. To nie je zlé. Musíme si však uvedomiť, že ak je Boh skutočne Bohom, tak sa nemôže stať predmetom vedeckého bádania. Takýmto spôsobom ho jednoducho nemožno testovať, skúmať ani poznávať.

V dejinách ľudia došli k rôznym argumentom v prospech Božej existencie. Zvlášť známe sú štyri filozofické „dôkazy“ Božej existencie, ktoré však v skutočnosti nie sú schopné dokázať ho. Proti každému tomuto tvrdeniu je možné uviesť protiargumenty. Naša viera v Božiu existenciu stojí na Božom sebazjavení, ktorého obsah je v súlade s úsudkom zdravého rozumu a ochote toto Božie zjavenie prijať. Musíme pamätať, že v Boha veríme nie preto, že nám ho niekto dokázal, ale preto, že sme sa s ním osobne stretli.

Ako prvý „dôkaz“ existencie Boha sa uvádza dôkaz ontologický. Podľa neho je už samotný pojem „boh“ dôkazom toho, že Boh musí existovať. Boh je bytosť, nad ktorú sa už nič vyššie vymyslieť nedá. Keby takáto najvyššia a najdokonalejšia bytosť neexistovala, nedokázali by sme si ju vôbec predstaviť alebo vymyslieť. Existencia musí byť súčasťou takejto dokonalej a nutnej bytosti. A to znamená, že takáto bytosť v skutočnosti existuje.

Problémom tejto argumentácie je napríklad skutočnosť, že z existencie pojmu nie je možné odvodzovať existenciu samotného predmetu. (Pojmy ako vodník, škriatok, morská víla a podobne, vôbec nedokazujú existenciu takejto bytosti.) Je tu reálne nebezpečenstvo, že človek si vymyslí nejaký pojem, pretože ho potrebuje. (Tak vznikli rôzni bôžikovia). Naše predstavy niekedy nemusia mať nič spoločné s reálnym svetom.

Druhý „dôkaz“ je dôkaz kozmologický. Tento argument stojí na predpoklade, že každý následok má svoju príčinu. Nie je možné predstaviť si, že by stôl vznikol sám od seba, bez práce stolára alebo že by sa Národné divadlo postavilo samo bez príči-nenia architekta, stavbyvedúceho a robotníkov. Rovnako je nemožné predstaviť si, že by naša zem alebo vesmír vznikli samy od seba, bez toho, aby za tým všetkým stál nejaký prvý „hýbateľ“ alebo prvotná príčina.

Úskalím tejto filozofickej argumentácie je zastavenie reťazca príčinnosti (súvislostí) na samom začiatku, keď sa už nepýtame na prvotnú príčinu Boha, prvého hýbateľa či prapríčinu.

Všetko musí mať svoju príčinu. Boh ju však nemá, pretože ako duchovná by-tosť stojí nad časom a priestorom. Je pravda, že reťazec príčin a následkov sa musí niekde zastaviť. To napokon uznávajú aj odporcovia tohto dôkazu (pozri napríklad tvrdenie o večnosti hmoty alebo hypotézu o veľkom tresku). Tento argument možno použiť, ale rozumne a opatrne.

Tretí argument je argument teleologický. Je založený na myšlienke, že v celom vesmíre a v prírode pozorujeme vôkol seba poriadok a účel. Ak pozorujeme napríklad motýľa, orchideu, ľudský mozog alebo plné hviezd, sme uchvátení ich tvarom, harmóniou farieb, veľkoleposťou, účelnosťou a krásou. Myslíme na to, že za tým všetkým musí stáť nejaká najvyššia inteligencia alebo jedinečný architekt. Tento dôkaz je veľmi závažný, no vo svete, kde panuje zlo, nemá všetko svoju logiku, účel, zmysel a poriadok.

Štvrtý „dôkaz“ je dôkaz mravný. Immanuel Kant vyhlásil: „Existujú dve veci, o ktorých čím viac premýšľam, tým viac ma naplňajú úžasom – hviezdnaté nebo nado mnou a mravný zákon vo mne.“ Človeka od zvierat odlišuje svedomie a mravnosť. Ľudia túžia po „najvyššom dobre“, po spravodlivosti. Prajú si, aby zvíťazilo dobro nad zlom. Táto vnútorná túžba ukazuje, že musí existovať nejaký nezávislý zdroj ľudskej mravnosti – Boh ako mravná bytosť.

Tento argument je komplikovaný tým, že hriech poškvrnil svedomie a spôsobil, že človek sa stal hriešnikom. Mravné cítenie človeka je ovplyvnené prostredím, v ktorom žije, výchovou, vzdelaním a jeho vlastnými zážitkami.

Na obhajobu Božej existencie sa okrem vyššie uvedených dôvodov uvádzajú rôzne vhodné i menej vhodné argumenty z oblasti prírodovedy, ako napríklad druhý termodynamický zákon, zákon entropie alebo rôzne fyzikálne, astronomické, biologické a iné zákonitosti. Použiť ich však môže len ten, kto je v tejto oblasti „doma“.

Nemusíme sa hanbiť za to, že veríme, že Boh existuje. Veď aj mnohí vedci, držitelia Nobelovej ceny a svetoznámi odborníci, ako napríklad Mikuláš Kopernik, Johannes Kepler, Blaise Pascal, Isaac Newton, Alessandro Volta, André Marie Ampère, Louis Pasteur, Thomas Alva Edison, Alexis Carrel, Albert Einstein a mnohí ďalší verili a veria v Boha.

2. Ako poznať Boha – Rim 1,19.20; 2,14.15; Ž 19,1-3; Ján 17,3; 5 Moj 29,29

Aj keď si kladieme rôzne otázky o Bohu, v skutočnosti je to on, kto sa nám predstavuje. Nie my hľadáme Boha, ale on hľadá nás. To, čo o ňom vieme, nevieme preto, že by sme na to sami prišli, ale preto, že on sa nám zjavil. Boh nekonečne prevyšuje naše poznanie, preto ho nemôžeme plne pochopiť. (5 Moj 29,29) Boha poznáme len do tej miery, do akej sa nám dáva poznať.

Máme k dispozícii dva zdroje, z ktorých sa môžeme dozvedieť niečo o Bohu. Prvým z nich je kniha prírody, ktorá o Bohu len niečo naznačuje (Rim 1,19.20), druhým je Písmo sväté, ktoré nám dáva vierohodné poznanie o Bohu, človeku a svete.

Boh neurčil dve cesty spásy – jednu cez prírodu (Rim 2,14-16) a druhú prostredníctvom Biblie. Ide o jeden proces. Pozorovaním prírody môžeme Boha len tušiť, môžeme vidieť jeho stopy, ktoré za sebou zámerne necháva. (Ž 19,1-3; Sk 17,28; Mat 6,25-30) V plnosti sa nám zjavuje len prostredníctvom Biblie. V prírode sa napríklad nikde nepíše o osobe Ježiša Krista, o jeho diele, o jeho druhom príchode a podobne. Jedinečnú zvesť Písma nič nenahradí ani nezastúpi. Len z tohoto špeciálneho zjavenia sa dozvedáme, že „tak Boh miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nik nezahynul, ale aby večný život mal každý, kto verí v neho“. (Ján 3,16)

K pravému poznaniu Boha vedie len jedna cesta, nie niekoľko ciest, ako napríklad cit, intuícia, svedomie, skúsenosť, dejiny, rozum, zjavenie atď. Tou jedinou cestou je Ježiš Kristus (Ján 14,6), ktorého môžeme poznať len prostredníctvom Božieho slova – Biblie. Bibliou ako takou, sa budeme zaoberať v ďalšej lekcii.

3. Aký je Boh?

Nieкого poznať znamená vedieť, aký je. Zistíme to z jeho vlastností, charakteru, z toho, ako sa prejavuje, ako sa správa a čo robí.

Celá naša existencia závisí od správneho poznania Boha. (Ján 17,3) Nejde pritom len o intelektuálne, „technické“ poznanie Boha, ale o poznanie existencionálne, bytostné, praktické, o poznanie na základe skúseností. Je rozdiel, či nieкого poznám len podľa jeho vonkajšieho vzhľadu, viem, aký je vysoký, koľko váži, ako vyzerá, akej farby má oči a vlasy, alebo či ho poznám z osobných rozhovorov, spo-ložných skúseností a zážitkov.

Boh sa nám dáva poznať vo svojom slove ako dobrý, láskavý, spravodlivý a dôveryhodný Boh. Nie je to len akási neosobná kozmická sila, ale osoba. Je to bytosť, ktorá človeka miluje (1 Ján 4,16), rozumie mu, rešpektuje jeho

slobodu a individualitu, správa sa k nemu úctivo a stará sa o neho. Táto výnimočná bytosť odpúšťa, rieši problém viny a zla, mení človeka, pomáha mu a dáva silu k novému životu. Nenávidí zlo, hriech, sebecko, faloš, zradu, neveru a pretváрку.

Boh sa nám v Biblii predstavuje v troch rozdielnych osobách – ako Otec, Syn a Duch Svätý. (Mat 28,19; 2 Kor 13,13) Tí traja sú jedno v podstate, úmysle, zámeroch, vo vzťahu k človeku a v cieľoch, ktoré sledujú. (Ján 10,30) Majú však rozdielne funkcie.

Boh-Otec je ten, ktorý všetko riadi a spravuje. Je zvrchovaným vládcom celého vesmíru. (Dan 7,9.10; 1 Tim 1,17)

Boh-Syn je prostredníkom stvorenia (Ján 1,1-3) a vykúpenia (Sk 4,12), je sudcom (Ján 5,22) a prostredníkom. (1 Tim 2,5) Ježiš prišiel na našu zem a stal sa jedným z nás. Prijal ľudskú podobu, no neprestal byť prítom Bohom. Jeho jedinečný život a dielo nám preto najlepšie predstavujú, kto je Boh a aký je Boh. (Ján 1,18; 14,9) V ňom je plne odhalený krásny Boží charakter.

Boh-Duch Svätý oživuje, usvedčuje, usmerňuje a vedie človeka. (Ján 16,7-11; Zach 4,6) Je to on, kto veriacemu pomáha, aby bol zakotvený v pravde a žil v Kristovi. Dáva mu silu k novému životu praktického kresťanstva. (Ján 16,13; 14,26; Ef 4,30)

Niekoľko poznať znamená milovať ho. Boh nás vyzýva k osobnému, bytostnému poznaniu založenému na vlastnej skúsenosti. (Ž 34,9; 1 Ján 4,19)

II. Výkladové poznámky

Je potrebné uvedomiť si, že po páde do hriechu je kniha prírody dosť nečíta-teľná, pretože hriech prírodu porušil. Ani človek už nedokáže v dôsledku svojho hriechu reč prírody správne vysvetliť a odhaliť v nej Boží charakter. Bez osvietenia Duchom Svätým je Božie zjavenie v prírode, ktorá nás obklopuje, nezrozumiteľné, zavádzajúce a protirečiace si.

Dnes totiž nevidíme len krásne a tiché zákutia plné trilukujúcich vtákov, zrkadlový obraz lesa na hladine jazera s nádhernými horami v pozadí, ale stretávame sa aj so záplavami, uragánom, suchom, lesnými požiarimi, zemetraseniami a sopečnou činnosťou, ktoré veru nehovoria o láskavom a starostlivom Bohu. Len veriaci človek vidí v prírode Božie dielo. Len viera v ňom dokáže vidieť láskavého Boha Stvoriteľa.

Používať text Rim 1,19.20 na vysvetlenie toho, ako budú pohanovia spasení, je v rozpore s kontextom celej prvej kapitoly listu Rimanom. Apoštol Pavel v Rim 1 nehovorí o tom, ako sú spasení pohanovia, ale o tom, ako sú odsúdení. Zjavuje sa Boží hnev, pretože sa ľudia vo svojej bezbožnosti rozhodli ignorovať Boha – jeho moc a božstvo, ktoré mohli poznať, keby o tom premýšľali, už od stvorenia sveta. Namiesto toho sa obrátili k náhradám. Keď sú ľudia súdení, sú bez výhovorky a nesú za to plnú zodpovednosť.

V Rim 2,14-16 Pavel opisuje život pohanov, ktorí aj napriek tomu, že nepoznali Mojžišov zákon, žili správne. Pripúšťa, že aj pohanovia môžu byť spasení. Nie však preto, že majú v srdci zákon (Pavel vôbec nepovedal, že zákon je vložený do ich srdca, ale že pohanovia sami od seba robia to, čo zákon žiada), alebo preto, že robia dobré skutky (skutky zákona), ale preto, že dovolili Kristovmu Duchu, aby v nich konal dielo, ktoré sa potom prejavilo v ich živote skutkami, ktoré sú v súlade s Božím zákonom. Ani pohanovia nebudú ospravedlnení na základe svojich skutkov, ale budú súdení podľa evanjelia. (Rim 2,16) Každý človek bude súdený podľa svetla, ktoré mu bolo dané. Pavel nehovorí o svedomí ako o Božom hlase v človeku, ale hovorí

o ňom v zmysle morálnej zodpovednosti. Len svedomie očistené Božou milosťou môže Boh použiť ako svoj nástroj na správne usmernenie. (1 Pet 3,21; Žid 9,14) Svedomie, skutky zákona a príroda nie sú cesty k spásu. Jedinou cestou k spásu je Kristus. (Sk 4,12)

Pri tejto vyučovacej hodine nejde o to, aby sme zhruba a filozoficky rozobrali problémy, ktoré súvisia s naším chápaním Božej osoby (ako napríklad všadeprítomnosť, vševedúcnosť, všemohúcnosť a trojjednosť). Chceme ukázať ľuďom krásu jeho charakteru takým spôsobom, aby ich Božia osobnosť pritáhovala a oni zatúžili prežiť s ním osobné skúsenosti.

III. Praktické dôsledky

Na našom poznaní Boha veľmi záleží. Od toho v skutočnosti závisí v našom živote všetko ostatné. Môj obraz o Bohu podstatne ovplyvňuje moju predstavu o živote.

Ak si budem predstavovať Boha ako tyrana, alebo ako toho, kto je niekde strašne ďaleko, alebo ako bytosť, ktorej sú ľudia ľahostajní, potom budem mať tendenciu správať sa podobne. Ak si budem myslieť, že som produktom prírody a že Boh neexistuje, potom sa na život budem pozeráť ako na náhodu a domnievať sa, že si s ním môžem robiť, čo chcem. Moje vedomie zodpovednosti bude tým značne oslabené.

Ak však budem mať pred očami láskavého, dobrého, rešpektujúceho a odpúšťajúceho Boha, potom aj môj život bude životom lásky, porozumenia, trpezlivosti, starostlivosti, úcty a dôvery. Ako si rodičia, učitelia, kazatelia, duchovní a politici predstavujú Boha, podľa toho sa správajú, vychovávajú deti a mládež a vedú celý národ. Náš pohľad na Boha ovplyvní medziľudské vzťahy. Ako si predstavujeme, že on sa správa k ľuďom, tak sa aj my budeme správať k svojim blízkym. Ak si myslím, že na dosiahnutie svojich cieľov môže Boh použiť akékoľvek prostriedky, dokonca aj manipuláciu, budem aj ja vo vzťahu k ľuďom používať všetky možné prostriedky a manipulovať nimi. A naopak, ak vidím, s akou úctou a pozornosťou Pán Boh koná, akú slobodu a dôstojnosť prejavuje druhým, vedie ma to k tomu, aby som konal podobne. Kedykoľvek sa dozvedáme niečo o Bohu, dozvedáme sa zároveň niečo o človeku.

Poznať Boha, vedieť kto je a aký je, potrebujem preto, aby som mu mohol plne a bezmedzne dôverovať. Len tak ho môžem vždy rešpektovať – to znamená milovať ho a radostne ho poslúchať.

Ak človeka obohacuje styk s významnými osobnosťami, potom poznať Boha a pestovať spoločenstvo s tým, ktorý je najvyšším dobrom a skutočnou láskou, môže byť pre nás tým najkrajším obohatením.